

מתיקות השבת

יו"ל ע"י ישיבת חיים של תורה - לובלין פניה"ק ירושלים ת"ו | בראשות הגאון רבי מנחם ברוך יאווע שליט"א תלמידו של מרן פוסק חזור בעל 'שבת הלוי' צוק"ל

◆ משיחורנו של מורינו ראש הישיבה שליט"א ◆

מתיקות הנסיון להחזיר את עֵשׂו בתשובה

"וַיִּקְנֶה בּוֹ אֶחָיו... וַיִּתְנַלְלוּ אוֹתוֹ לְהַמְיֹתוֹ". בפרשתנו התורה מפרשת את קנאת השבטים הקדושים ביוסף, ושהם דנו אותו למיתה, ועלינו לדעת שבקנאת אין לנו שמץ של מושג להבין מה היה דרגתם העצומה והנוראה של בני יעקב, שבטי יה, אלא שהקנאה מודקדקת עם צדיקים כחוט השערה והתורה מגדילה את דקות מעשיהם וכותבת עליהם כאלו הם נשקלו ממש במדות הקנאה והשנאה, אף על פי שכל מעשיהם היו לשם שמים ובדקות נוראה, וזאת מכיון שאנו לקויים במדות רעות כאלו, והתורה רוצה שנלמד מקר להקיים טובים לתקון המדות.

ולכאורה קשה, שכיון שהשבטים הקדושים היו בעלי דרגה גדולה ועצומה מאד, אם כן איך ארע להם שלא הגישו ביוסף אחיה שהוא צדיק, וחסדיו בו שהוא חפץ להשתרר ולמלוך עליהם ולקבל בהם, עד שדנו אותו פדיון ורוץ שחייב מיתה?

רק מלאכים ממש

להבין זאת, נתבונן בפרשה הקודמת, שיעקב שלח מלאכים לעשו, ומצינו שישנו שתי דעות בפרד"ש (בר"ר ע"ד) האם המלאכים שיעקב שלח היו שליחי בשר ודם או מלאכים ממש, ורש"י הקריע בפרושו ואמר 'מלאכים ממש', ויש להבין מדוע רש"י נטה להקריע פשיטת האומרים שהיו הם מלאכים ממש ולא הזכיר את השיטה השנייה? הנה פאשר אברהם אבינו שמע את הבשורה שהקב"ה רוצה להפך את סודם, הוא מיד קם והתפלל עליהם שיצילו, כי הוא קנה שביבולתם לשוב בתשובה על מעשיהם הרעים, וכך גם אצל יעקב אבינו. יש לפרש שבשליחית המלאכים הוא רצה להשיב את עשו בתשובה ולהצילו מדיון איהנם (ע' ו'ע משונו וישלח).

הצדק בהריגת נמרוד

שהרי עשו היה אחיו, בנו של יצחק אבינו, ונבדאי בתולדת דורכם לא היה נכר הבדל בין יעקב לעשו, שגם עשו עשה מעשים של עובד ה'. וגם לאחר

מכן, שעשו נפל ברשת היצר, נודאי מראהו ולבושו נשארו כשל צדיק, כדי למצוא חן בעיני אביו, ועוד שגם מדובריו וממעשיו היה אפשר לטעות ולחשב שהוא אדם אמתי, כמו שהיה שואל את אביו, היאך מעשיו את המלח והתקבו, וכן היה נדמה שממדת האמת שבו הוא הרג את נמרוד ולקח לו את הנגדים, שהרי נמרוד היה חייב מיתה, מפני שהמריד את כל בני העולם נגד ה', ונבדאי שבגדיו שפאו מאדם הראשון (בר"ר ס"ג) אינם שכיחים לו, אלא לנרע אברהם ויצחק, ואם כן היה נדמה שעשה זאת לפי הצדק והישר.

ולפי זה יבאר מה שכתוב: "וַיֹּאֲבֵה יִצְחָק אֶת עֵשׂו בַּיַּד כַּפְיוֹ", שיש לפרש שהיה שגור 'כפיו' של עשו שרצונו להרג את נמרוד ששאמר עליו: "הוא היה גבר ציד", ועל כן יצחק אהבו, כי ראה שהרצון הזה שיש לו יכול לנבע מקר שהוא דבק בדרך אברהם, שרצה להכניע את נמרוד שהסתיר מלכות ה' ועשה עצמו אילל, אבל בסופו של דבר התגלה, שעשו הרג את נמרוד מפני מדת הרציחה שבו ומפני תאוותו למלוך ולא לשם שמים.

מי הצדיק ומי הרשע?

אבל כלפי חוץ היה נדמה שעשו הוא בעל מעשים טובים יותר מיעקב, שעשו דאג לבער את הרע מהעולם בהורגו את נמרוד הרשע ואילו יעקב לא הרג את לבו שהיה רשע גדול שאבקש לעקר את הפל', וכן יעקב מצינו שהוא בא בנורמה ולקח את ברכתו של עשו, וכן עם לבן הוא התנהג ברמאות, כמו שאמר לרחל 'אחיו אני ברמאות' (מגלה טז), ואם כן, היה אפשר לטעות ולחשב שעשו צדיק יותר מיעקב, וכן מצינו לעננו מצות כבוד הורים, שהיה נדמה שיעקב קימה יותר מיעקב.

אך ההבדל בין עשו ליעקב היה מהותי, שיעקב היה יושב אהלים, שישב באהלים של יצחק וירבקה וקבל מהם פנימיות של יראת שמים ואהבת ה' גדולה, ואילו עשו היה נדמה כצדיק, ואילו בפנימיותו היה בעל מדות רעות ורציחה, כמו שהתורה מעידה:

מתיקות הניסים

— מכתבים למערכת —

עשר בשביל שתתעשר

אבי ז"ל, היה אדם ירא שמים ועסק בכתיבת תפלים ומזוזות, מלבד זה, לא היה לנו שום מקור פרנסה, ומה גם, שמכיון שהקצת של אבי לא היה כל כך יפה, לכן לא היו הרבה שקונים ממנו ולכן פרנסתנו היתה בדרך רב, והיינו מצפים שיקנו ממנו תפלים או מזוזות, כדי שירוח לנו והיה לנו קצת יותר אכל ודברים הכרחיים, כמו בגוד והנעלה.

מנהג היה לאבי, שבכל פעם שקונים אצלו תפלים או מזוזות, הוא היה מפרש מעשרות מהסכום שקבל, והיה ידוע לנו בבית שהוא נותן את המעשרות לתלמיד חכם מבחר ששמו ר' יעקב, שהיה לומד בכולל שלו, כמו אברכים נוספים שהיו נוהגים לתת לר' יעקב את המעשרות, מכיון שהוא היה עני וביתו היה דל מאד.

יום אחד, עלה לארץ דוד של ר' יעקב, הדוד הזה היה עשיר גדול וכאותה עת הוא הרויח בעסקי מאד ולרגל זאת הוא החליט לעזר לאחיו שלו עזרה גדולה, הוא קנה לו דירה מרווחת והעניק לו סכום עתק של כסף, ור' יעקב התהפך לעשיר.

אנחנו, כבניו של אבי, צפינו שפע, לרגל התעשרותו של ר' יעקב, הוא יתן לנו מעשרות כהקרת הטוב לאבי שנתן לו מעשרות על חשבון פת לחמנו שלנו, לדינו. אבל לא כן ארע, ר' יעקב לא הפריש לנו אפילו פרוטה אחת, כעבור כחודש, אני כבן הגדול, החלטתי ועשיתי מעשה.

הלכתי לביתו החדש של ר' יעקב, ושוחחתי אתו בכבוד, אמרתי לו: 'נבדאי אתם יודעים שאבי היה נותן לכם מעשרות מפת לחמנו ואולי ראוי שכעת תואילו בטובכם לתת לנו מעשרות', קשר' יעקב שמע את דברי, הוא נבהל מאד ואמר: 'מה? אבא שלך היה נותן לי מעשרות? ממש לא ידעתי, אלו

« המשך המעשה בכמוד ד' »

"וַיֹּאמֶר עֵשׂו בְּלִבּוֹ יִקְרְבוּ יָמֵי אָבִי וְאַהֲרָגָה אֹת יַעֲקֹב אָחִי", וְלָכֵן קָרַע יַעֲקֹב שְׁלַח אֵלָיו שְׁלִיחִים, בְּמִשְׁרָה לְעֹרֹרוֹ לָשׁוּב בְּתִשְׁבָּה.

וַיַּעֲקֹב קָרָא לוֹ אֲדֹנָי, כִּי מִתֵּר לְהַחֲנִיף לְרָשָׁעִים בְּעוֹלָם הַזֶּה (סוֹטָה מא), וּמִבְּאֵר בְּאוֹרְחוֹת צִדִּיקִים (שׁוֹר הַחַיִּיפוֹת - ד) שְׁמִעְתָּה גְדוֹלָה לְהַחֲנִיף לְרָשָׁע בְּכַדִּי

לְהַשִּׁיבוּ בְּתִשְׁבָּה, וַיַּעֲקֹב אָמַר לוֹ: **"כֹּה אָמַר עֲבָדְךָ יַעֲקֹב",** שְׁבִזָּה יַעֲקֹב אָמַר לוֹ שֶׁהוּא מוֹכֵן לְשֵׁרֵת אוֹתוֹ וְהִכָּל בְּכָדִי לְהַחֲזִירוֹ בְּתִשְׁבָּה.

מְתִיקוֹת הַבְּרָכוֹת הַרוֹחֲנִיּוֹת

(הַמְּשִׁיב לַמֶּאֱמָר הַקּוֹדֵם) יַעֲקֹב שְׁלַח לֹמֵר לְעֵשָׂו: **"עַם לָבָן גָּרָתִי",** כָּאֵן יַעֲקֹב מְסַפֵּר לְעֵשָׂו שֶׁעָבְרוּ עָלָיו שָׁנִים שֶׁל הַתְּמוֹדִדְיוֹת קְשׁוֹת עִם לָבָן מִפְּנֵי שֶׁהוּא הָיָה רֹשֶׁע גָּדוֹל, וְכִשְׁאָדָם נִמְצָא בְּסִבִּיבַת רֹשָׁע, הוּא בְּסִנְיָה גְדוֹלָה לְהִיּוֹת מְשֻׁפָּע מִמֶּנּוּ לְרָעָה, וַיַּעֲקֹב הִתְאֲמִץ וְנִזְהַר מֵאֵד שְׁלֵאל לְהִיּוֹת מְשֻׁפָּע מִמֶּנּוּ, כְּמוֹ שֶׁאָמַר לְעֵשָׂו, 'וְלֹא לְמַדְתִּי מִמֶּעֲשָׂיו הַרְעִים' (רש"י).

שִׁפְעַת רוֹחֲנִי

וְאֵת זֶה עֲצָמוֹ יַעֲקֹב אָמַר לוֹ: **"עַם לָבָן גָּרָתִי",** שְׁבִזָּה יַעֲקֹב מְסַפֵּר לוֹ שֶׁהוּא הָיָה מִנְיָן בְּסִנְיָה גְדוֹלָה מֵאֵד, בְּגִשְׁמֵי וּבְרוֹחֵי, יַעֲקֹב סְמִיכּוֹתוֹ לְלָבָן הַרֹשָׁע, וְאֵלּוֹ עֵשָׂו גַם עָרַם אֵלּוֹפֵי אָדָם, שֶׁשֵּׁם זֶה פְּחוֹת סִנְיָה עֹבְרוֹ.

וּמְשִׁיבֵי יַעֲקֹב לֹמֵר לוֹ: **"וַיְהִי לִי שׁוֹר וַחֲמוֹר" וַיִּרְשׁ רִשִׁי** שֶׁיַּעֲקֹב אָמַר לְעֵשָׂו שֶׁהַבְּרָכוֹת שֶׁיַּצְחִק בָּרְכוֹ, לֹא הִתְקִימוּ בוֹ, שֶׁהָיָה אָבָא בְּרַח אֹתִי

"מִטַּל הַשָּׁמַיִם וּמִשְׁמַנֵּי הָאָרֶץ", אָבִל "וַיְהִי לִי שׁוֹר וַחֲמוֹר" זוֹ אֵינָהּ לֹא מִן הַשָּׁמַיִם וְלֹא מִן הָאָרֶץ (רש"י).

וְלִכְאוּרָה קִשְׁהָ, הָרִי הַבְּהֵמוֹת הֵן אֲכֹן נִבְרָאוּ מִהָאָרֶץ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמָר: **"תּוֹצֵא הָאָרֶץ נֶפֶשׁ חַיָּה לְמִינָהּ בְּהֵמָה וְרִמְשׁ וְחַיִּתוֹ אֶרֶץ לְמִינָהּ",** וּבִכְלָל קִשְׁהָ, מִה בְּכָה שְׂאִין עֲשָׂרוֹ מִהַשָּׂמַיִם וּמִהָאָרֶץ מְשֻׁשׁ, סוּף כֵּל סוּף הוּא מִבְּרַח בְּכָל טוֹב, וְעֵשָׂו יְכוֹל לְהִתְקַנֵּא בוֹ, וּמִדּוּעַ יַעֲקֹב הֲצַרָה לֹמֵר לוֹ שֶׁבְּרָכוֹת אָבִיו לֹא הִתְקִימוּ, שֶׁלְּכְאוּרָה נִרְאָה כִּנְגִיָּה עַל בְּרָכוֹת אָבִיו?

אֲלֵא נִרְאָה לְפָרֶשׁ, שֶׁיַּעֲקֹב הִתְפַּן לֹמֵר לוֹ שֶׁהִשְׁפַּע שֶׁל צֶאֱן שְׁהִיָּה לוֹ לֹא הָיָה כְּשִׁפְעַת גִּשְׁמֵי שְׂאָדָם מִתְבַּרָךְ בוֹ מִהַשָּׂמַיִם אוֹ מִהָאָרֶץ, אֲלֵא הַצֶּאֱן שְׁהִיָּה לוֹ הָיָה שִׁפְעַת רוֹחֲנִי שְׂבֵא עַל יָדוֹ לְעֹבְדוֹת ה', כִּי בְּדֹאֵי יַעֲקֹב אָבִינוּ לֹא הָיָה רוּעָה אֶת הַצֶּאֱן כְּדָרָךְ שְׂאָר רוּעֵי הַצֶּאֱן חֲלִילָה, אֲלֵא הָיָה מִתְבַּוֵּן בְּצֶאֱן וּבֵא דָרְכָם לְעֹבְדוֹת ה' גְּדוֹלָה.

מַחְשְׁבוֹת שֶׁל עוֹבֵד ה'
וּכְגוֹן שְׁהִיָּה זֹכֵר דָּרָךְ הַצֶּאֱן אֶת חֲסֵדֵי ה' שֶׁבְּאֲבָרֵי גוּפוֹ, שֶׁשֵּׁלֶם כָּה הַקֶּבֶ"ה בְּרָא לָנוּ אֶת הַבְּהֵמוֹת, כְּדֵי שֶׁנִּצְפִּיָּה עַל יְדֵי אֲבָרֵיהֶן בְּחֲסֵדֵי ה' שְׁנִתָּה לָנוּ אֶת אֲבָרֵי גוּפֵנוּ הַדּוּמִיִּים לְשֵׁל הַבְּהֵמָה (ע"י חֲמִינָה טו) וְכֵן הָיָה הַזִּיָּה בְּמִצְוַת ד' שׁוּמְרִים כְּדֵי לְקַיֵּם אֶת חֻבּוֹתֵינוּ בְּנִצְחָנוֹת וּבְהַדְיָה, מִתּוֹךְ מִדַּת הַכֶּרֶת הַטוֹב לְלָבָן שְׁנוֹתָיו לוֹ אֶת שְׁתֵּי בְנוֹתָיו.

וּבְכָה יַעֲקֹב אָבִינוּ מִנְחָם אֶת עֵשׂוֹ שְׂאִינוֹ מִתְעַנֵּג מִהַעוֹלָם הַזֶּה עַל יְדֵי רַבֵּי הַצֶּאֱן, אֲלֵא כֵּל מְעַנֵּינֵנוּ הֵם בְּעֹבְדוֹת ה', וּמֵאוֹתָן מַחְשְׁבוֹת שֶׁל עֲבֹדוֹת ה' שְׁהִיָּה לְיַעֲקֹב אָבִינוּ נִבְרָאוּ מִלְּאָכִים [כְּפִמְבֹּאֵר בְּדִבְרֵי הַמַּהְרֵשׁ"א (פִּיפּוֹת) שֶׁמַּחְשְׁבוֹת שֶׁל עֲבֹדוֹת ה' בּוֹרְאוֹת מִלְּאָכִים טוֹבִים]. וְאֵת הַמִּלְּאָכִים הַלְלוּ יַעֲקֹב אָבִינוּ שְׁלַח לְעֵשָׂו, כְּדֵי שֶׁהֵם יִסְפְּרוּ לוֹ אֶת הַמַּחְשְׁבוֹת הַעֲמֻקּוֹת שֶׁל עֲבֹדוֹת ה' שְׁהִיָּה לְיַעֲקֹב אָבִינוּ, כְּדֵי שֶׁעַל יְדֵי כָּה יִתְעוֹרֵר לָבוֹ שֶׁל עֵשׂוֹ לְהִזְכֵּר בְּעֹבְדוֹת ה' שֶׁרָצָה בְּבֵית הָאֲבוֹת הַקְּדוֹשִׁים וַיִּשׁוּב בְּתִשְׁבָּה.

הַמְתִּיקוֹת הַנִּסְתָּרֹת

בְּצִיּוֹר שְׁבִיבוֹת הַגְּלִיּוֹן: יוֹסֵף הַצַּדִּיק נִשְׂאָר בְּנִצְחָנוֹת עֲצוּמָה לֵה גַם בְּהִיּוֹת בְּמִצְרַיִם. עַל יְדֵי שְׂאֹכֵר אֶת דְּמוּת דְּיוֹקְנוֹ שֶׁל אָבִיו גְּדוֹל וּבֹרַח מִהַחֲסָא. הַיָּאֵךְ הַשְּׁבִיבוֹת הַקְּדוּשִׁים לֹא הִכִּירוּ בְּצַדִּיקוֹתָהּ הַגְּדוֹלָה שֶׁל יוֹסֵף וְסִבְרוּ שְׂרָאִי לְמַכֵּר אוֹתוֹ לְעֵבֶד?

עַל כָּה בְּמִאֲמָר: 'מְתִיקוֹת הַכֶּף זְכוּת.'

בְּצִיּוֹר שְׁלִפְנִינֵי: יַעֲקֹב אָבִינוּ סוֹכֵל בְּזִיוֹנוֹת מְלָכֵן וְיֵשׁ לוֹ קִשְׁיִים מִכָּה שֶׁהַכֶּרַח לְשֵׁאלַת שְׁתֵּי אֲמִיּוֹת, וּמֵאִידֵךְ הוּא רְוָה נַחַת מִכְּנִי הַקְּדוֹשִׁים הַמְּסַפְרִים כְּכֵל מִדָּה טוֹכָה. הַיָּאֵךְ הַצַּעַר שֶׁסָּבֵל יַעֲקֹב גַּרְם לוֹ לְזִכּוֹת לְכֵל הַנַּחַת שְׁרוּךְ?

עַל כָּה בְּמִאֲמָר: 'מְתִיקוֹת הַבְּרָכוֹת הַרוֹחֲנִיּוֹת' וּבְמִאֲמָר: 'מְתִיקוֹת חֲמוֹרוֹ שֶׁל יַעֲקֹב אָבִינוּ.'

צעות מתוקות

יוסף הצדיק חלם שכל אחיו משתחווים לו, ויבואו כנחתו בקר לא היתה למלך עליהם ח"ו, אלא כנחתו בקר תבואר לפי מה שמצינו שאמרו חז"ל, 'איתתך גוצא גחין ורחיש לה', הינו שאדם שרואה שאשתו נמוכה לעמתו בדרךה ובהבנתה, עליו לכופף את ורחו ולדבר עמה דברים המתנשבים על הלב, באפן שיעודד את ורחה וישמחה, כך יוסף הרגיש שהוא קטן בדרךתו מכל אחיו וחלם שהם יודים מדרגתם הגדולה למענו ומתכופפים אליו על מנת לחזקו בעבודת ה'.

מתיקות שיחי

רבנו של עולם, זכני לדון לכך וזכות את כל אחד מישראל ולא אמצא שום פנים וחסרון בהם, ואף אם נדמה לי שהם נגעים במדות רעות, אסגר את עיני שלא להביט בחסרונם, ובפרט כלפי בני ביתי, שלא אראה בהם שום מום וחסרון, אלא אעריך אותם מאד על שבזכותם אני יכול לזכות לראת שמנים, ולהעמיד בנים וזני בנים העוסקים בתורה, אוהבי ה', בעלי מדות טובות, אמן סלה.

לו בשמירה זו, פאמרו ללכן: "הייתי ביום אכלני חרב וקרח בלילה ותדו ששתי מעיני".

ובזכות רחל ולא עצמן נבראו מלאכים, בה שהו התגברו והתעלו מהקנאה שיש לשתי אחיות הצרות זו לזו, ואמנם פתוב בתורה: "ותקנא רחל באחתה", אבל הקנאה הזו היתה לשם שמנים, שפסקה להקים גם היא את זרע בית ישראל, וכמו כן מה שכל אחת מהן רצתה את יעקב באהלה היה לשם שמנים, שרחל ולא רצו לשמע את דברי החזק של יעקב אבינו, כמו ששורה קבלה דעת מאברהם אבינו, כך יעקב היה מלמד את נשותיו דעת של רצתה ה' ומדות טובות שקבל בבית אבותיו.

קנאת ספרים באהבת אמת

ובזה יובן הלשון שאמרה לאה ליעקב: "שכר שכרתיך", שכלאורה אינה לשון פבד לומר כך ליעקב, אלא שפנתם היתה לשם שמנים ואמרה זאת על דרך מה שאמרו חז"ל, 'אגרי דיומא אנו', שאנו שכירי יום, ואמרו חז"ל (מגילה ה) שבימים הדין גידו לאדם אפילו שיחה קלה שהיתה בינו לבין אשתו, והינו גם לצד החיובי, שהיה שכן גדול לאדם על כל משפט קל של חזק ויראת ה' שמסר לאשתו, ואם כן, הקנאה שהיתה ביניהן היתה לשם שמנים, והיתה להן מטרה אחת, להרבות ילדים צדיקים וקדושים, והן אהבו זו את זו, כמו שכתוב: "נפתלי עם אחתי", שהיא התתקרה עם אחותה באהבה ואהבה ולכן הם זכו לילדים צדיקים, ומכל זה נבראו ליעקב מלאכים והוא שלח אותם לעשו.

ובכל זה רצה יעקב לבחון את עשו אם הוא ראוי לקבל את דינה, שאם עשו היה מתעורר מקו לתשובה, יעקב היה נותן לו את דינה בתו לאשה, אלו רק הוא היה לומד מיעקב אחיו לעבד גם הוא את ה' והעמיק במחשבות של עבודת ה', פי גם הגויים מקריבים קרבנות, אבל עשר ההבדל ביניהם לביןם אינו במעשים החיצוניים, שיתכן לפעמים שמעשיהם דומים לשלנו, אלא ההבדל הוא במחשבות, שאנו חושבים להדבק בה' ולהתקרב אליו, והם עושים את מעשיהם בדת כנובד.

מלאכים שקדמו לתפלה

ובזה יובן מדוע יעקב הקדים לכאורה לעשות השתדלות, בכך ששלח מלאכים להתניח לעשו, ורק לאחר מכן עמד בתפלה, ולא הקדים בראשונה את התפלה שהיא אפנת אבותינו, כי רצה לשלח את המלאכים הללו שנוצרו ממשעו הטובים ובכך לעורר אותו

לפי האמור, יובן מדוע הכריע רש"י לפרש שיעקב שלח לעשו מלאכים ממש, שפנינו שיעקב אבינו בא לספר לעשו שהשפע שהיה לו גם לו רק לעסק בעבודת ה', אם כן בודאי יעקב שלח לו את אותם מלאכים ממש שנובראו מעצם המחשבות של העבודת ה' שעליה מספר יעקב לעשו.

ובינה לי שור וחמור יעקב מרמז לעשו שהמלאכים שהוא שולח לו פעת הם נבראו מהמחשבות הנז' של עבודת ה' שהיו לו בזמן שרעה את הצאן ומהמחשבות שהיו לו להקריב את השור' על גבי המזבח מתוך הפרת הטוב לה', וכן לפדות פטר 'חמור' בשה, וכן למדתי להיות לפני ה' ולפני הבריות כ'שור' לעל וכ'חמור' למשא, להיות מוכן לקחת על עול תורה ועל של מדת החסד.

נאמנותו של צדיק

וכן בינה לי שור וחמור, יעקב אבינו אומר לעשו, דבקתי במדת הנאמנות של השור והחמור, כמו שנאמר: "ידע שור קנהו וחמור אבוס בעליו", והתנסתי בשביל לשמרה בלבי, ששמרתי נאמנות לרחל שהבטחתי לה שאשאנה ועדתי אותה לביתי, כמו שהשור נאמן למי שקנה אותו וכמו שהחמור מכיר את ביתו ואבוסו, והדבר הסב לי יסורים, שהרי זהו קשי גדול עבור האדם שהיה לו שתי נשים שהן אחיות, שהרי אחיות הן צרות זו לזו, שהאחת מתקנאה באחותה, בכל זאת יעקב נשאן, מפני מדת הנאמנות ששמר לרחל.

ובפסוק 'וינה לי שור וחמור', יעקב אומר לעשו שבזכות נאמנותו לנשותיו, הוא זכה לשבטים הקדושים, ש'שור' הוא כנגד יוסף שבא מרחל הנמשל לשור (כמו שכתוב: "ויליוס אמר... בכור שורו הדר לו"), ובשור כלול גם בנימין אחיו של יוסף [אלא שיעקב רמז רק את יוסף פאמרו 'וינה לי שור', מפני שיוסף היה העקר בבני רחל].

בו נאמן בשכר נאמנות

"חמור" הוא כנגד יששכר שבא מלאה, שעליו נאמר: "חמור גרם", ובישכר כלולים שאר השבטים שוללו מלאה, פי הוא היה מילדיה האחרונים, ויששכר השתבח במדת "ויט שכמו לסבל", שהיה משה את שכמו לסבל בנאמנות את על התורה והמצוות והיות נושא בעל עם חברו, ויעקב זכה לבן קדוש כזה ולשאך נניו הקדושים, כמדה כנגד מדה על השפה את שכמו לסבל את על מצות שמירת צאן לבן בנאמנות, על אף הקשיים הגדולים שהיו

לפי האמור נזכר להבין מה ששאלנו בראש דברינו, היאף השבטים הקדושים לא הכירו במעלתו הגדולה של יוסף והשדהו למי שמבקש שורה וגדלה, שמפניו שעקר מעלת האדם היא לפי מה שמתחולל בסתר לבו, כפי שהוא מכונן את לבו לה', ואינה נגרת כלפי חוץ, ויתכן לפעמים שכלפי חוץ נראה הפך האמת [פנ"ל, שיעקב היה יכול להדמות באדם שמתנהג ברמאות עם לבו, ועשו היה נדמה באדם אמת שמבער את נמרוד הרשע מהעולם, בעוד שבתוך לבם, עשו היה הרשע ועקב היה הצדיק]. לכן היה לשבטים לפי רום דרגתם מקום לטעות ביוסף, כי הצדקות של האדם אינה נגרת כלפי חוץ, אלא תלויה בפנימיית הלב.

ואנכם השבטים היו קדושים מאד ורמי מעלה, והם גם ידעו במעשיו הטובים ובמעלותיו של יוסף, אלא שהם סברו שהוא טועה והשדהו שרצונו לקבל ולהשתרר עליהם, ועל כך דנו אותו, וזהו למוזר בשבילנו, שאפילו לצדיק גדול קשה להבחין במעלתו של צדיק הגדול ממנו, כמו שמצינו שאפילו שומאגל הנביא, לא הבחין במעלתו של דוד מלפניו ולא העלה על דעתו שאותו ה' הפך למשח למלך על ישראל, עד שה' גלה לו זאת ואמר לו: 'האדם יראה לעינים וה' יראה ללבב'.

קנאה לכלם ובכלפי כלם

והנה מדת הקנאה קיימת אצל כל אדם וכלפי כל אדם, שאדם מסגל לקנאות אפילו באנשים חשובים, אף על פי שאין לו שום זכות למעלתם ולחשיבותם של אותם בני אדם שהוא מתקנא

בהם, וישנם בני אדם שמטעים את עצמם ואומרים שאין להם שום קנאה ואינם מבינים למה בני אדם מתקנאים זה בזה, אף האמת היא שגם הם מלאים בקנאה, כי גם אם יהיה לאדם כל הון דעלמא, הוא יכול לקנאות בכלם, כמו קון שהיה לו חצי עולם והוא קנא באחיו הבל (עי' ב"ר כב ז).

אבל לא כמדת קנאת כל אדם היתה קנאת השבטים הקדושים ביוסף חלילה, אלא שהם היו קדושים ורמי מעלה מאד, ויוסף עלה עליהם במדרגתו, שהרי הוא קרב את בני השפחות, ואמרו במדרש (פסקמא רבתי), שבגלל שהאחים זלזלו בבני השפחות, נרדו למצרים, אף יוסף, לא רק שלא זלזל בהם, אלא אף קרבם ועודד את רוחם במחשבות עמוקות של עין טובה וענוה, ובכך מעלתו היתה גדולה מהשבטים שלא הבחינו בכך.

חשבון נפש דק ועצום

ומצינו שלרבי אליעזר בן הורקניס היתה עין טובה [שכן משמע מופך שאמרו שהמדה שאדם צריך לדבק בה היא עין טובה] ורבו יוחנן בן זפאי אמר עליו שהוא שקול כנגד כל החכמים, ומכך אנו למדים שגדלותו של האדם נמדדת במדות אלו של עין טובה ושפלות וענוה, שהן מדות געלות ביותר וקשה להשיגן.

ועלינו ללמוד קל וחומר, שהרי כשהשבטים רדפו את יוסף, הם בנדיא הקדימו לעשות על פה חשבון נפש, ומי יכול לבוא בסוד חשבון הנפש העצום והדק של רמי מעלה קדושים אלו, ולאחר החשבון נפש של להם, הגיעו כלם למסקנה ברורה פשמש

בצורהם, שזהו רצון ה' לרדף את יוסף, שהרי אם הדבר לא היה ברור לקדושים כמוהם בתכלית, הם לא היו עושים זאת, ובכל זאת התורה מצינה שהיתה להם טעות שנבעה מקנאה ומשנאה, ולולי הקתוב אמרו, לא היינו רשאים לאומרו: 'ויקנאו בו', 'וישנאו אתו'.

אם בארזים נפלה שלהבת

ואם בארזים הגדולים - השבטים הקדושים, נפלה טעות פזאת כשדנו את אחיהם, והטעתה אותם מדת הקנאה והשנאה לפי דרגתם העצומה, ולא הצליחו להבחין שיוסף היה צדיק, אם כן כל שכן שאנו, אנוכי הקיר, עלולים לטעות בכך מאד ח"ו, ולכן נחסם את פינו ממחלוקת ומימריה כלפי שום יהודי, גם אם נדמה לנו בברור שראוי לרדף אותו, כי יתכן מאוד שאם נרדף אותו, נצא אנתנו התיבים והוא הנפאי, ולכן ראוי לנו לדון כל אדם לכך זכות ולחשב שאולי הוא צדיק ואיננו מודעים לכה, כמו שהשבטים לא הפירו בצדקתו הגדולה של יוסף.

ועל כך אמר אבא כהן בדרבא (ברו"א זא), מה נענה ליום הדין, שאם השבטים טעו למשך עשרים ושתים שנה ונחשבו שיוסף הצדיק ראוי לענש, כל שכן אנו, שעלולים אנו לטעות לחשב על בני אדם צדיקים שהם רשעים ולדון אותם לכך חובה, שדבר זה גורם לרביי המחלוקות, לכן נחזיק בפלג הנזכרת ונדין את כלם לכך זכות תמיד, ובכך נמאז את המחלוקות מאבולנו, ובעבור זה נזכר שהקב"ה יעשה לנו נסים גדולים, כמו שעשה לאבותינו בזמנים ההם בזמן הזה, בביאת משיח צדקנו במהרה בזמנינו. אמן.

מתיקות החניכה

בהדלקת נרות החניכה ראוי לנו לכוון בהדלקת כל נר להודות לה' על חסד ה' נוסף, כגון שזכרנו כבר הראשון הודעה לה' על גריאות גורפנו ובגרות הבאים כגון להודות על האבא והאמא, ולמעלה בקדש על הסבא והסבתא ועל הילדים שהננו אותנו ה', ובהדלקת נר השמש ראוי לכוון להודות לה' על עקרת הבית שבזכותה

חדרדים מתוקים

- א. למי ראויים בגדי אדם הראשון ומה בכל זאת היתה הטענה על עשו?
ב. היאף יעקב מנחם את עשו שמתקנא בו על הברכות שקבל מיצחק, אף על פי שהיה לו שפע גדול?
ג. איזו מטריות היתה ליעקב כלפי רחל ולאחיה ולמה זכה בזכות זה?
ד. איזה לקח עצום יש לנו מטעותם הדקה של השבטים הקדושים בהתנהגותם כלפי יוסף הצדיק?

התשובות מונחות בתוכן גליון זה. ניתן לשלוח את התשובות לכתובת האי-מייל: 7885595@gmail.com או בהודעה קולית בקו 'קול מתיקות': 073-313-4395. בצירוף שם, כתובת וטלפון | הזוכה מפרשת ויצא: שרוליק ווייס, מודיעין עילית.

המשך מתיקות הניסים אמר ר' יעקב: 'תנו לי לבר מה ארע כאן ואני אהיה בקש עם אביר'.

לאחר מכן נודע לנו שר' יעקב ברר את הדברים, והתברר לו שמפניו שאביו ידע שר' יעקב לא ירצה לקבל ממנו מעשרות, לכן הוא היה שולח את המעשרות עם אברך שהיה נוהג לתת גם את המעשרות של עצמו לר' יעקב, ולכן הוא לא ידע כלל שאביו נתן לו מעשרות.

ר' יעקב התרגש מאד מהלב הטוב של אביו ומהתנהגותו המופתית הזאת, והחליט שהוא חייב לעשות משהו גדול עבורנו. דבר ראשון הוא הגיע אלינו לבית והעניק לאביו תרומה גדולה מאד והבטיח לתת לנו בכל חדש תרומה חדשית, ואף בקש מאביו לכתב לו ספר תורה.

אביו כתב לו את הספר תורה, וגם עליו הוא שלם לו סכום גדול הרבה יותר ממה שמקבל לשלם על ספר תורה, ובנוסף בעקבות התניבה הגדולה של כל הספר תורה, הקתב של אביו השפטר והתפיסה, ומאז כבר הרבו לקנות ממנו ובינתו יצא מאפלת העינית לאורה ולעשירות. ב. מ. ל. בית שמש